

TỌA ĐÀM NHÂN SINH HẠNH PHÚC

(Giảng Giải Đề Tử Quy)

Tập 36

Giám định: Lão pháp sư Tịnh Không

Chủ giảng: Thầy Thái Lễ Húc

Địa điểm: Học hội Tịnh tông Đài Nam, Đài Loan

Thời gian: 15/02/2005 - 23/02/2005

Viết dịch: Ban biên dịch Pháp Âm Tuyên Lưu

Xin chào mọi người! Đề Tử Quy của chúng ta đã tiến vào chương thứ năm: “Rộng yêu mọi người”, yêu thương rộng khắp mọi người, yêu thương mọi vật, mọi chúng sinh. Đương nhiên chữ “yêu” (ái - 愛) này là chữ hội ý, tức là phải có thể dùng tâm để cảm nhận nhu cầu của đối phương, dùng tâm để thể hội cảm giác của đối phương, như vậy thì người với người chung sống với nhau mới có thể hòa thuận vui vẻ, không đến nỗi thường xảy ra xung đột và tranh chấp. Mạnh tử nói: “*Thiên thời không bằng địa lợi, địa lợi không bằng nhân hòa*”, cho nên thiên thời, địa lợi và nhân hòa, điều nào là quan trọng nhất? Nhân hòa. Đúng, cho nên có thể chung sống tốt với người khác thì mới có được nhân hòa tốt đẹp, mới có sức mạnh đoàn kết to lớn. Làm sao để có được nhân hòa? Đương nhiên trong cuộc sống, trong đối nhân xử thế tiếp vật, chúng ta phải thực hành những lời dạy bảo trong Đề Tử Quy, Đề Tử Quy có nói “mình có tài, chớ ích kỷ”, vậy thì đương nhiên bạn sẽ có được nhân hòa.

Tiếp đó Mạnh phu tử lại nói: “*Có đạo thì nhiều người giúp, mất đạo thì ít người giúp.*” Có đạo thì có thể được rất nhiều sự giúp đỡ, mất đạo thì sẽ rất ít người giúp đỡ họ. Thưa các bạn, chữ “đạo” này chỉ điều gì? Chữ “đạo” này trong Trung Dung có nói đến, đó là “tu thân dựa vào đạo, tu đạo dựa vào nhân”, vì vậy chữ “đạo” này biểu thị cho tâm nhân từ. Khi một người luôn lo nghĩ cho người khác thì họ đã ở trong đạo nhân từ rồi. Cho nên, có đạo là biểu thị cho tâm tư của họ có thể nghĩ cho đối phương, mất đạo thì đều là tự tư tự lợi, không đi cảm nhận được tâm trạng của người khác, không nhìn thấy nhu cầu của người khác, chỉ thấy có bản thân mình. Chỉ cần trải qua thời gian dài, tất nhiên vì tâm tư khác nhau nên kết quả hoàn toàn không giống nhau, cho nên có đạo ắt được nhiều người giúp đỡ, mất đạo ắt ít người giúp đỡ. “*Ít người giúp đến tột bậc, thì đến cả thân thích cũng phản*”, chính là họ ích kỷ đến cực điểm, đến cả người thân bạn bè cũng đều bỏ họ mà đi, gọi là mọi người chống lại, người thân xa lánh. Còn “*nhiều*

người giúp đến tốt bụng”, nếu như họ luôn lo nghĩ cho người khác, việc làm ra đều là đạo nhân từ, thì “*thiên hạ đều thuận theo*”, người trong thiên hạ đều cảm nhận được tâm nhân từ của họ, hy vọng có thể đi theo và dốc sức cùng với họ, cùng có cuộc sống tốt đẹp hơn.

Cho nên, chúng ta thấy Chu Văn Vương dùng tâm nhân từ mà có được lòng dân. Còn nhớ có một lần, trong lúc đang xây dựng một công trình, nhân công đào đất gặp phải một số xương trắng liền đặt qua một bên, bị Chu Văn Vương nhìn thấy. Chu Văn Vương hết sức lo sợ, lập tức thận trọng làm lễ cúng tế, chôn cất đàng hoàng cho chỗ xương này. Người dân xung quanh nhìn thấy rất cảm động, họ nói: “Ngay cả người chết mà Văn Vương cũng chẳng dám xem thường, còn cung kính như vậy, thiết nghĩ đối với người sống tất nhiên sẽ hết lòng quan tâm lo lắng, thương dân như con.” Vì vậy nhờ dùng tâm nhân từ nên nhà Chu đã nhanh chóng thống nhất được thiên hạ, hơn nữa đã tạo nên một thời đại hưng thịnh lâu dài nhất của Trung Quốc. Toàn bộ triều đại nhà Chu kéo dài đến 800 năm. Chúng ta hãy xem làm thế nào để “có đạo thì được nhiều người giúp”? Lời dạy bảo ở chương “rộng yêu mọi người” trong *Đệ Tử Quy*, trên thực tế cũng là xoay quanh một chữ “nhân”, nhân trong nhân từ. Chúng ta hãy xem tiếp: “Mình có tài, chớ ích kỷ.”

Cho nên có thể tận tâm tận lực phục vụ cho người khác. Thời nhà Tống, tể tướng Phạm Trọng Yêm, lúc còn nhỏ gặp được một thầy đoán mệnh, ông liền bước tới nói với vị thầy này rằng: “Ông có thể xem thử giúp cháu, xem cháu có thể làm tể tướng không?” Thầy đoán mệnh nghe xong rất ngạc nhiên: “Đứa trẻ này mới ít tuổi mà khẩu khí lớn thật!” Cho nên khi nghe thầy đoán mệnh nói như vậy, Phạm Trọng Yêm có chút ngại ngùng, cúi đầu xuống rồi nói tiếp: “Nếu không thì thế này, ông xem thử cháu có thể làm thầy thuốc được không?” Thầy đoán mệnh cũng có chút ngờ vực: “Lạ thật, mới đầu thì nói có thể làm tể tướng hay không, bây giờ thì hạ xuống làm thầy thuốc Đông y”, cho nên liền hỏi ông: “Vì sao hai nguyện vọng của cháu lại khác nhau nhiều như vậy?” Tiếp đó Phạm Trọng Yêm liền nói: “Bởi vì chỉ có tể tướng tốt và lương y mới có thể thực sự cứu người. Bởi vì một vị tể tướng tốt, chỉ cần xử lý tốt chính sách quốc gia thì có thể giúp được hàng ngàn hàng vạn người dân, mà người thầy thuốc tận tâm tận lực cũng có thể giúp người dân thoát khỏi bệnh khổ.” Kết quả khi thầy đoán mệnh nghe Phạm Trọng Yêm nói như vậy thì rất cảm động, nhìn thấy Phạm Trọng Yêm mới ít tuổi mà đã lập chí không vì bản thân mình mà vì giúp đỡ người khác nên

rất cảm động, lập tức nói với Phạm Trọng Yêm: “Cháu có tấm lòng như vậy thì cháu nhất định có thể làm tể tướng, đây mới thực sự là tâm của một vị tể tướng.”

Thưa các bạn, sau này Phạm Trọng Yêm có làm tể tướng hay không? Điều này cũng chẳng có gì bất ngờ, bởi vì ông còn nhỏ như vậy mà đã lập chí làm tể tướng, cho nên lúc ông đi học, lúc ông học Tứ Thư, Ngũ Kinh thì ông muốn học điều gì? Muốn học làm thế nào để trị quốc bình thiên hạ. Những người bình thường khác đi học là vì điều gì? Công danh lợi lộc. Xin hỏi, những điều học được có giống nhau không? Kiến giải có giống nhau không? Cho nên thưa các bạn, nên để cho con cái sớm lập chí hướng, một khi đã xác định mục tiêu thì có thể dốc hết sức lực. Hơn nữa, có đạo thì được nhiều người giúp, tất nhiên, khi con cái của bạn thật sự phát tâm làm lợi ích cho xã hội thì có thể trong quá trình chúng trưởng thành sẽ có rất nhiều quý nhân giúp đỡ.

Cho nên, trong quá trình Phạm Trọng Yêm làm quan vào thời nhà Tống, ông còn mua rất nhiều nghĩa điền, hơn 300 người họ hàng thân thuộc của ông đều do ông chăm sóc, tạo dựng nghĩa điền để cho họ canh tác, như vậy thì cuộc sống có thể không bị thiếu thốn. Còn bổng lộc của ông, chỉ cần nhìn thấy bạn bè thân thuộc có khó khăn trong việc cưới xin hay tang lễ thì ông đều rất hào phóng giúp đỡ. Có bỏ ra thì có nhận được, ông nhận được điều gì? Thành tựu của Phạm Trọng Yêm chỉ thua Khổng lão phu tử, thành tựu của hai vị còn lớn hơn đế vương các thời đại. Bởi vì gia tộc của Phạm Trọng Yêm đã hơn 800 năm không suy, gia tộc của Khổng lão phu tử hơn 2.000 năm không suy, bởi vì họ đều dùng sự chân thành để cống hiến cho xã hội.

Phạm Trọng Yêm ngoài việc tận tâm tận lực giúp đỡ tiền bạc cho bạn bè người thân ra, ông còn xây một ngôi trường, mở trường học không thu tiền, giúp cho càng nhiều học trò có thể học được lời dạy bảo của thánh hiền, tiến tới có thể báo đáp đất nước. Vì vậy, ngôi trường mà Phạm Trọng Yêm xây dựng đến thời nhà Thanh đã có mấy trăm người thi đậu tiến sĩ, mấy chục người đậu trạng nguyên, mà hiện nay mảnh đất đó cũng là trường trung học phổ thông rất nổi tiếng của địa phương. Cho nên đức hạnh của Phạm Trọng Yêm đích thực vẫn còn ảnh hưởng cho đến tận ngày nay. “Mình có tài, chớ ích kỷ”, thì tự nhiên thiên hạ sẽ quy thuận. Mà đức hạnh của Phạm Trọng Yêm như vậy tất nhiên sẽ làm cho con cháu đời sau của ông có được sự che chở. Kinh Dịch nói: “Nhà tích đức điều thiện, ắt thừa niềm vui.” Cho nên “mình có tài” phải “chớ ích kỷ”.

“Người có tài, không gièm pha.” Khi chúng ta nhìn thấy người khác có năng lực mà phê bình, xem thường họ thì sẽ tạo thành bầu không khí không tốt

trong đoàn thể, rất có thể việc tốt đều bị chướng ngại; mà khi công việc này là việc của mọi người thì tội của chúng ta rất là lớn, bởi vì đã chướng ngại cả tập thể. Bởi vậy, chúng ta nên mở rộng tâm lượng, tùy hỷ với tài hoa của họ, năng lực của họ, cùng nhau làm tốt công việc. Suy cho cùng, sự việc thành công cũng không dễ. Thời đại ngày nay, làm việc tốt có dễ không? Chúng ta càng phải tích cực thúc đẩy những việc tốt này thành công. *“Không nịnh giàu. Chớ khinh nghèo.”* Cho nên có tâm nhân từ thì mới không xem thường người khác, đương nhiên cũng không đi nịnh bợ người khác. Có một lần, trong một hội nghị thu hút đầu tư viễn thông các tỉnh thành được tổ chức ở Thượng Hải, người Thượng Hải thì thế nào? Rất giàu. Đúng lúc người Thượng Hải tổ chức, người ở các tỉnh thành khác đến tham gia, họ có sự phân biệt, ý là một số tỉnh thành tương đối khá giả thì điều kiện ăn ở tương đối tốt, còn như những tỉnh thành thuộc vùng sâu vùng xa, thực lực kinh tế không hùng hậu thì điều kiện ăn ở kém hơn một chút. Cho nên đây chính là “nịnh giàu”, không dùng tâm bình đẳng để đối đãi người khác, cũng chẳng có tâm nhân từ. Khi những người bị chia thành đẳng cấp thấp để chiêu đãi biết được tin tức này thì trong lòng của họ sẽ không vui, tức giận bất bình: “Sao có thể xem thường tôi như vậy?” Lúc đó người Quảng Đông rất thông minh, cũng rất biết cách làm ăn, họ lập tức xoa dịu những người có tâm tình không tốt này, rồi sau đó sắp xếp cho những người này đến những khách sạn mà họ đã đặt phòng sẵn, sau lần hội nghị thu hút đầu tư đó, ai có được mối làm ăn nhiều nhất? Cho nên, con người không nên quá thông minh lanh lợi, mà phải nên bình đẳng đối đãi. Đó là lý do mà không nịnh giàu.

Khi con người dùng tiền bạc để giao tiếp với người khác thì tình nghĩa như vậy có bền vững hay không? Có bền vững hay không? Không bền vững. Bạn xem, các doanh nghiệp thường dùng tiền để đào người của doanh nghiệp khác, đào tới đào lui thì người mà dùng tiền đào tới ngày sau sẽ như thế nào? Bị người khác dùng tiền đào đi. Vì vậy, quan trọng nhất vẫn là phải dùng đạo nghĩa, dùng tín nghĩa để kết giao, điều này tương đối quan trọng. Chúng ta xem các quan lại, tướng soái, thừa tướng nổi tiếng thời xưa tuyệt đối không phải là dùng tiền để mời tới. Cho nên, năm đó cuộc cách mạng sớm nhất của chúng ta là sự nổi dậy của Thương Thang đối với Hạ Kiệt, lúc đó Thương Thang phát hiện có một vị nhân sĩ rất hiền đức tên là Y Doãn, cho nên liền đem rất nhiều vàng bạc, rất nhiều quần áo đắt tiền đi mời Y Doãn. Thần thái của Y Doãn vẫn như thường, sau đó ông nói: “Lẽ nào những thứ này mời ta đi được sao?” Y Doãn không thể nào bị những thứ tài vật đó làm động tâm. Thương Thang cũng rất có tâm, nhiều lần đi

bái thỉnh, mong muốn Y Doãn có thể ra giúp ông. Sau đó Y Doãn cảm động trước lòng thành của Thương Thang, cũng hiểu được Thương Thang thật sự có tâm cứu nước. Lúc đầu Thương Thang không phải muốn đánh Hạ Kiệt, mà là mời Y Doãn ra giúp Hạ Kiệt, kết quả đã giới thiệu Y Doãn chín lần cho Hạ Kiệt nhưng Hạ Kiệt đã chìm đắm trong nữ sắc, chìm đắm trong suối rượu rừng thịt, nên đã không nghe lời của Y Doãn.

Sau đó Thương Thang bắt đắc dĩ, bởi vì [Hạ Kiệt] đã khiến cho dân chúng lâm than. Nên Thương Thang liền thề với trời là vì dân mà khởi binh đánh phạt kẻ có tội, bắt đắc dĩ mới phát động chiến tranh. Do lấy được lòng dân nên đã nhanh chóng đánh bại Hạ Kiệt. Sau khi đánh bại Hạ Kiệt liền thu xếp cho con cháu, người thân của Hạ Kiệt đến ở một vùng đất phong. Chúng ta thấy những vị vua nhân từ ngày xưa vạn bất đắc dĩ lắm chứ quyết không tùy tiện giết hại. Hơn nữa, sau khi đuổi Hạ Kiệt đi, tuyệt đối không làm tổn hại đến những người vô tội khác. Cho nên đích thực là phải dùng sự chân thành mới mời được những người hiền đức này. Mà Y Doãn ra phò tá, thừa các bạn, chẳng lẽ chỉ vì Thương Thang mà thôi sao? Mà vì điều gì? Còn vì muôn dân trong thiên hạ. Do đó chúng ta vẫn nên dùng đạo nghĩa để đối đãi với mọi người, gọi là được lòng dân thì được thiên hạ, tuyệt đối không phải dùng tiền để tạo mối quan hệ tốt với mọi người. Vì vậy mà “không nịnh giàu”.

“Chớ khinh nghèo.” Đối với người nghèo khó chúng ta không được kiêu ngạo, không được xem thường. Có câu là “sông có khúc, người có lúc”, đời người có lúc thăng lúc trầm, trong lúc người khác khốn đốn, chúng ta không được thừa cơ ném đá xuống giếng, không thuận theo đạo đức mà làm thì sẽ gặp kết quả là “mất đạo thì ít người giúp, ít người giúp đến tột bậc, thì đến cả thân thích cũng phản”, cuộc đời không nên để kết cục như vậy mới hối hận thì cũng đã muộn. Đây là “chớ khinh nghèo”. Không chỉ chớ khinh nghèo, mà chúng ta còn phải chủ động hỗ trợ, chủ động giúp đỡ họ.

Tiếp theo là “*không ghét cũ, chớ thích mới*”. Đây chính là nói có mới nói cũ, khi chúng ta nhìn thấy một người có mới nói cũ, trong lòng của bạn sẽ như thế nào? Có thể sẽ lắc đầu: “Thối đời ngày sau, lòng người không cố.” Thế nào gọi là lòng người không cố? Từ cố này nghĩa là gì? Nghĩa là phong cách cổ xưa, vô cùng thành thật, cư xử với người thì hiền hậu, đây là tấm lòng của người thời xưa. Vì vậy tục ngữ có nói: “Bạn bè lâu năm vẫn tốt hơn”, bởi vì trong quá trình chung sống với nhau đều có sự cống hiến của đôi bên, còn có cả ân nghĩa, tình nghĩa, đạo nghĩa mà đối phương dành cho chúng ta. Cho nên nói đến chỗ này,

chúng tôi cũng nhớ tới câu chuyện về “Tống Hoàng nhớ tình xưa” mà trước đây từng nói đến. Tuy là có cơ hội có thể trực tiếp làm anh rể của Hán Quang Vũ Đế, bỗng chốc đã trở thành anh rể của hoàng đế, đây là cơ hội rất đặc biệt, nhưng ông vẫn như bất động, còn nói hai câu cho hoàng đế nghe, đó là hai câu nào? Thói quen xấu của tôi lại xuất hiện rồi! Đó là hai câu: “*Bạn bè lúc nghèo hèn không thể quên*”, bạn xem, đây là “không ghét cũ, chớ thích mới”, “*người vợ thuở tào khang không thể bỏ*”. Thưa các bạn, chúng ta cùng đọc qua một lần: “Bạn bè lúc nghèo hèn không thể quên, người vợ thuở tào khang không thể bỏ.” Nếu như bạn đọc câu này nhiều lần, bảo đảm thân thể của bạn rất cường tráng, đó gọi là dưỡng chánh khí rộng lớn trong trời đất, thực sự không gạt bạn.

Cho nên tín nghĩa, đạo nghĩa của người thời xưa đích thực còn quan trọng hơn cả điều gì? Hơn cả mạng sống. Cho dù dao có kề ngay cổ mà bảo họ làm chuyện ngược với đạo nghĩa thì họ thà chết chứ không làm. Giống như Văn Thiên Tường, tuy ông đã bị bắt nhưng ông vẫn ung dung hy sinh vì đạo nghĩa. Bạn xem, ở trong tù ông viết: “Vạc to ngọt như mật”, đối với dụng cụ tra tấn này ông hoàn toàn không sợ hãi, mà chỉ mong ung dung hy sinh vì đạo nghĩa. Bởi vì có chánh khí bùng bùng như vậy, nên khí phách của ông cũng đã ảnh hưởng đến người đọc sách mấy trăm năm sau, cũng ảnh hưởng đến chúng ta đây. Nghĩ đến Văn Thiên Tường, chúng tôi lại nghĩ đến một câu nói khác là: “Đời người xưa nay ai không chết, lưu lại lòng son chiếu sử xanh.”

Cho nên vào thời nhà Hán, có một người đọc sách tên là Tuân Cự Bá, ông đi thăm một người bạn đang bị bệnh. Thời xưa, khi đi thăm bạn bè có phải là chạy xe máy năm phút là đến rồi không? Không phải vậy, mà đều phải trèo đèo lội suối, vượt núi băng rừng mà đi. Điều này tôi có thể khẳng định, vì Trung Quốc núi non rất nhiều. Kết quả khi ông đến, lúc đang chăm sóc bạn thì quận [nơi bạn ông đang ở] có bọn cướp xâm nhập, chúng đốt phá, giết hại, cướp bóc toàn bộ khu vực này, tất cả mọi người nhanh chóng chạy thoát thân. Bởi vì bạn của ông bệnh nặng, đi đứng không thuận tiện nên vội nói với ông: “Bạn hãy mau chạy đi, tôi chẳng còn sức lực để đi nữa rồi, đừng để bọn chúng làm hại tới bạn.” Nhưng Tuân Cự Bá nói: “Nếu như tôi bỏ đi thì tôi chẳng còn đạo nghĩa, tôi thà chịu chết chứ không bỏ đi.” Khi bọn cướp vừa tiến vào, Tuân Cự Bá liền chủ động bước ra nói với bọn chúng: “Bạn của tôi bị bệnh nặng, các người không nên làm hại ông ấy. Nếu như các người muốn làm hại thì hãy làm hại tôi đi.” Tuân Cự Bá nói rất khẳng khái, có nghĩa khí. Kết quả bọn cướp này, bởi vì thấy mọi người trước mặt đều mau chóng chạy trốn hết, nhưng không ngờ lại có một người không sợ chết

đứng ở đây đợi họ đến, hơn nữa lại vì điều gì? Không để họ gây tổn hại đến người bạn đang bị bệnh của ông, những tên cướp này sau khi biết được thì cũng rất cảm động, tên cầm đầu liền nói: “Bọn chúng ta đây đều là người không có đạo nghĩa, làm sao có thể đến cướp một nơi có đạo nghĩa được!” Cho nên tất cả bọn cướp đều rút đi.

Cho nên đạo nghĩa của một người, lòng chân thành của một người có thể đánh thức tâm đạo nghĩa của người khác. Đạo nghĩa của một mình Tuân Cự Bá đã cứu được sinh mạng, kiếp nạn của rất nhiều người. Trong lịch sử, những vở tuồng hay như vậy rất nhiều, gần đây có còn diễn nữa hay không? Mấy chục năm gần đây có còn biểu diễn nữa không? Chắc có, nhưng tỷ lệ như thế nào? Tương đối ít. Điều này cũng không nên trách chúng ta, bởi vì “người không học, không biết đạo, không biết nghĩa”, bởi vì lời dạy bảo của thánh hiền đã bị gián đoạn hai, ba đời rồi. Cho nên chúng ta xem thử, người thời xưa niệm niệm đều là vì người khác, còn người bây giờ ý nghĩ đầu tiên đều là gì? Tương đối vì bản thân. Cho nên càng vì bản thân thì con đường nhân sinh càng nhỏ hẹp lại, bởi vì mất đạo thì ít người giúp, mà có đạo thì nhiều người giúp, ngược lại khi con cái của bạn từ nhỏ đã có tâm nhân từ, vậy thì con đường của chúng càng đi càng rộng. Như vậy, đối với bạn bè, đối với vợ con, chúng ta đều nên “không ghét cũ, chớ thích mới”.

Tôi còn nhớ vào nhiều năm về trước, tôi mượn của một người bạn học cấp hai mấy chục ngàn. Lúc anh ấy đi lấy tiền cho tôi mượn, sau đó thì rời đi. Tôi liền nói với anh ấy, vì sao bạn không hỏi tôi dùng tiền này để làm gì? Anh ấy trả lời: “Quen biết lâu như vậy, có gì mà phải hỏi.” Điều này cũng thể hiện được, bạn lâu năm đối với tính cách của chúng ta, đối với bản chất làm người của chúng ta rất hiểu, cũng vô cùng tin tưởng, vì vậy không cần nói quá nhiều, có thể trong lòng đã quá hiểu nhau, ăn ý nhau.

Vậy thực ra làm sao để một người “không ghét cũ, chớ thích mới”, làm sao để giải quyết từ căn bản tập khí có mới nới cũ này? Bởi vì có mới nới cũ chính là quên đi cái tình xưa nghĩa cũ, quên gốc, có phải vậy không? Vậy làm sao giải quyết từ căn bản? Trong khóa học mấy ngày nay, chúng ta có giải quyết vấn đề không? Có hay không? Xin hỏi các bạn: Tại sao tỷ lệ ly hôn cao như vậy? Tại sao vậy? Bạn không biết rằng đi học đến lúc cuối sẽ có rất nhiều bài kiểm tra sao? Không thể trách các bạn, điều này phải huân tu lâu dài.

Mọi người còn nhớ giờ học trước chúng ta có nói đến, nếu như một cô gái, có một người con trai theo đuổi cô ấy, đã theo đuổi ba năm, ngày nào cũng như vậy trong suốt ba năm, gần như cô ấy muốn gì được nấy. Buổi tối cô gái đó đối

bụng liền gọi điện thoại cho anh ấy, anh ấy không nói lời nào liền lập tức đi mua chè mè đen hoặc chè hạnh nhân, nhanh chóng mang đến cổng nhà cho cô gái ăn, ăn xong còn hỏi cô: có no không? [Chưa no thì] anh đi mua tiếp. Bình thường hề có nghỉ phép, anh liền nhanh chóng tìm hiểu món ăn ở nhà hàng nào đặc biệt ngon, và đặt chỗ mời cô gái đi ăn. Bình thường vào sáng chủ nhật đều ngủ đến tám, chín giờ mới dậy, nhưng từ khi quen cô gái ấy rồi thì năm, sáu giờ anh đã dậy đi leo núi với cô ấy. Nhưng xưa nay anh chưa từng cùng cha mẹ đi leo núi bao giờ, cũng chưa từng mời cha mẹ đi ăn cơm bao giờ. Người trong cuộc thì mê, “anh ấy đối với mình thật tốt”. Sau ba năm thì anh cầu hôn cô ấy. May mà tổ tiên của cô gái có đức, cho nên có một trường bồi của cô và cũng là hàng xóm của anh trai này, bởi vì biết được anh ấy không hiếu kính với cha mẹ nên đã mau chóng nói với cô gái này rằng: “Cậu ấy bất kính với cha mẹ, bản thân con nên suy nghĩ kỹ.”

Thưa các bạn, có nên gả không? Sao mọi người lại lý trí vậy? Nhưng nghe nói con gái quá lý trí thường không lấy được chồng. Từ chỗ này chúng ta phải hiểu được một trọng điểm, đó là khi một người không có hiếu thì họ sẽ mất gốc, sẽ không có tình nghĩa, không có đạo nghĩa, không có ân nghĩa. Bởi vì cha mẹ là người có ân đức lớn nhất với anh ấy mà anh ấy còn không sanh khởi được thái độ như vậy. Tại sao anh ấy đối với cô gái này tốt như vậy? Cho nên con người cần phải tỉnh táo một chút. Khi giá trị quan về cuộc đời của anh ấy không phát triển theo chiều hướng tốt thì sẽ phát triển điều gì? Bạn nói không phát triển theo hướng tốt, cũng không phát triển về hướng xấu, có chuyện như vậy không? Học giống như chèo thuyền ngược dòng, không tiến lên thì nhất định sẽ lùi. Vì vậy, khi tình nghĩa, ân nghĩa này không được xây dựng thì sẽ hình thành một thái độ nhân sinh khác, gọi là lợi và hại.

Các bạn có tìm ra đáp án chưa? Tại sao sự giao tiếp qua lại giữa người với người hiện nay đều cảm thấy mỗi quan hệ không được ổn định, không được bền chắc? Bởi vì quan hệ giữa người với người hiện nay xây dựng trên điều gì? Lợi và hại quá nhiều, thường đã qua lại với nhau rất nhiều năm nhưng không cảm nhận được tình nghĩa rất sâu sắc này. Cho nên hiện giờ rất nhiều người yêu nhau đã nhiều năm mà không dám kết hôn, có việc này hay không? Luôn cảm thấy hình như mình không yên tâm chút nào, phụ nữ chúng ta lại rất nhân mạnh về giác quan thứ sáu. Vì thế mà tiêu chuẩn làm việc của họ đều dựa trên sự lợi và hại này. Cho nên khi nhìn thấy đối phương trẻ trung xinh đẹp, lại làm giáo viên ở một trường tiểu học nào đó, công việc lại ổn định, có lợi cho mình nên tất nhiên

sẽ dốc sức theo đuổi. Khi theo đuổi được và kết hôn rồi, ba năm sau sinh cho anh ấy một đứa con trai mập mạp trắng trẻo. Nhưng vì sau khi sinh con thì rất vất vả, phải chăm sóc con, ngày cũng phải chăm sóc, đêm cũng phải chăm sóc nên đã xuất hiện mấy nếp nhăn, không còn trẻ trung xinh đẹp như trước kia. Đột nhiên anh ấy ở bên ngoài chợt nhìn thấy cô gái khác trẻ trung xinh đẹp hơn, lúc này từ lợi sẽ biến thành gì? Người chỉ biết đến lợi và hại, chỉ cần có thể lấy được thứ họ muốn thì họ sẽ bất chấp thủ đoạn. Vậy thì lúc này từ lợi sẽ biến thành điều gì? Biến thành hại. Hại thì phải làm thế nào? Sao anh kia lại nói lớn như vậy? “Bỏ đi!” Các bạn nói đấy nhé, tôi không làm đâu đó.

Cho nên bạn xem, không có đạo nghĩa thì sẽ làm ra những việc rất bạc tình. Hành động này vừa làm thì bi kịch liền xuất hiện, tỷ lệ ly hôn tăng. Một khi tỷ lệ ly hôn tăng thì con cái lại thiếu sự chăm sóc của một gia đình ổn định, vì vậy tỷ lệ phạm tội cũng bắt đầu gia tăng. Cho nên kết cấu của cả xã hội này là kéo một sợi tóc động cả toàn thân. Mỗi cặp vợ chồng chính là một tế bào quan trọng của toàn xã hội, cho nên chỉ cần mối quan hệ vợ chồng không ổn định thì cả xã hội tất nhiên sẽ động loạn. Cho nên đây là lý do vì sao hiện nay tỷ lệ phạm tội càng ngày càng cao. Như vậy, nếu muốn con người không bạc tình thì “không ghét cũ, chớ thích mới”. Căn nguyên phải bắt đầu dạy từ đâu? Đúng vậy! Cho nên, “việc đã qua thì đành thôi vậy, việc sắp tới còn có thể kịp”, đối với con cái hiện tại chúng ta nhất định phải dạy dỗ, đối với người lớn thì sao? Cũng phải dạy, nhưng phương pháp dạy không giống nhau, trẻ em còn có thể dùng lời nói, người lớn thì phải như thế nào? Dùng việc làm, phải dùng đức hạnh để cảm hóa họ. Hẳn dần dần họ sẽ biết sai mà sửa.

Vì vậy, “không ghét cũ, chớ thích mới”. Khi một người rất hiền hậu thì đối với người khác, họ không chỉ ghi nhớ ơn nhớ tình, mà thậm chí đối với vật cũng rất có tình cảm. Thí dụ nói bộ quần áo này là do mẹ của anh ấy tự tay may cho anh, bởi vì anh có tình nghĩa đối với cha mẹ nên nhìn thấy bộ quần áo đó thì nhất định sẽ vô cùng quý trọng, rất có thể một bộ quần áo đó mặc bao nhiêu năm? Mấy chục năm. Khi họ thông cảm được sự vất vả của người khác, thì tất cả đồ đạc người thân mua cho, họ tuyệt đối không lãng phí, bởi vì tâm hiếu thảo, tâm cung kính đã trở thành chỗ giữ tâm của họ. Vì vậy, sự cung kính đối với việc, đối với vật tất nhiên được xây dựng trên sự cung kính đối với người. Do đó, từ căn bản mà nói, vẫn là phải dạy con cái biết quý trọng tình nghĩa, quý trọng ân nghĩa.

“Người không rảnh, chớ làm phiền. Người bất an, không quấy nhiễu.” Cho nên tâm nhân từ của chúng ta đều phải được thể hiện ở mọi nơi, tuyệt đối không

phải nói ở nơi cửa miệng là “tôi đối với mọi người rất tốt, tôi rất có tâm nhân từ”. Nhưng có thể người khác sống chung với chúng ta đều cảm thấy rất khó chịu, lúc này chúng ta cần phải nỗ lực phản tỉnh lại xem rốt cuộc vấn đề xảy ra ở đâu? Vì sao tôi có thể hội như vậy? Là do lúc tôi tốt nghiệp tiểu học, giữa các bạn học đều sẽ viết một quyển lưu bút, chúng tôi phát cho mỗi bạn học một tờ. Lúc đó tâm vẫn còn rất bình đẳng, mỗi bạn học đều phát một tờ. Kết quả khi thu lưu bút lại, tỷ lệ rất cao đều viết tôi “quá nhiệt tình”, nhiệt tình là được rồi, nhưng phía trước còn thêm chữ “quá” nữa. Cho nên bạn có lòng tốt nhưng có khả năng mang lại áp lực cho người khác. Cho nên “người không rảnh, chớ làm phiền”, cho dù bạn có đem rất nhiều thứ tốt cho họ nhưng cũng cần phải xem lúc đó có tiện cho họ hay không, lúc đó họ có rảnh hay không? Vì vậy, chừng mực tiến thoái này, chúng ta cũng phải nhạy bén một chút.

Khi chúng ta gọi điện thoại cho bạn bè, tuyệt đối không được nói mãi không ngừng, mà nhất định trước tiên phải hỏi là: “Xin hỏi hiện giờ anh có tiện nói chuyện không?” Khi đối phương nghe chúng ta nói như vậy, trong lòng họ sẽ cảm thấy rất dễ chịu, hơn nữa nếu họ thực sự có công việc thì họ sẽ rất tự nhiên nói với bạn là: “Hiện giờ tôi đang có chút việc, hay là lúc nào đó gọi lại cho tôi nhé.” Cho nên sự lễ phép được thể hiện ở khắp mọi nơi trong cuộc sống, đó là khoảng cách tốt đẹp giữa người với người, có sự lễ phép sẽ không dễ gì xảy ra những chuyện khó xử, những xung đột. Ngoài việc gọi điện thoại tới phải hỏi trước ra, bình thường vào thời gian ăn cơm phải hết sức tránh thế nào? Không gọi điện thoại. Nếu không, nếu họ bị bệnh đau dạ dày mà bạn lại gọi đến, hại họ rất căng thẳng, điều này chúng ta cũng cần phải cân nhắc. Nếu không, họ đang ăn được nửa chừng mà bạn lại nói mãi không ngừng, rốt cuộc họ phải từ chối bạn hay là không ăn cơm tiếp? Điều này cũng cần luôn phải nghĩ cho đối phương. Ngoài thời gian ba bữa ăn không nên gọi điện thoại ra, buổi tối đã quá muộn cũng không nên gọi điện thoại, nếu không thì rất có thể ảnh hưởng đến giấc ngủ và nghỉ ngơi của một gia đình.

Ngoài việc gọi điện thoại ra, khi chúng ta muốn đi bàn bạc công việc với người khác thì trước tiên cũng cần phải quan sát xem hiện giờ họ có bận rộn hay không? Đợi khi họ rảnh rồi thì chúng ta mới thế nào? Đi tìm họ để bàn bạc. Vì vậy phải khéo quan sát. Bạn xem, rất nhiều trẻ em vừa nghĩ đến điều gì thì bất kể là thế nào cũng lập tức kéo áo quần người lớn rồi nói liên tục, có chuyện này hay không? Ví dụ mẹ đang xào rau, chúng muốn nói gì đó thì liền chạy đến. Ngay lúc đó phải nhân cơ hội mà giáo dục. Không chỉ trẻ con phải nhân cơ hội mà giáo

dục, mà người lớn có cần không? Cũng cần như vậy. Bởi vì thực sự nếu không có người nhắc nhở thì chúng ta đều khó tránh khỏi đánh mất đi sự nhạy bén này. Vì vậy, chỉ cần có bạn bè cùng nhắc nhở nhau một chút, chúng ta sẽ khởi lên được thái độ này. Đương nhiên lúc chúng ta nhắc nhở người lớn thì nhất định phải nhớ “mặt ta vui, lời ta dịu”, luôn luôn giữ vẻ mặt tươi cười. Cho dù là khuyên họ không nên hút thuốc thì cũng phải: “Xin lỗi anh, tôi bị hen suyễn”, như vậy sẽ không có tình huống xấu xảy ra. Vì vậy, chúng ta có thể ứng dụng linh hoạt Đệ Tử Quy vào những việc nhỏ nhất trong cuộc sống. “Người không rảnh, chớ làm phiền. Người bất an, không quấy nhiễu.” Khi một người tâm trạng không được tốt thì họ sẽ muốn như thế nào? Yên tĩnh một chút. Lúc này bạn không nên đến nói lời nhảm với họ. Cho nên khi chúng ta xem phim thường thấy có một lời thoại là gì: “Anh đi ra ngoài đi! Hãy để tôi một mình yên tĩnh một lát.” Vì vậy chúng ta cần phải biết quan sát lời nói và sắc mặt.

Nhưng nếu như người thân của chúng ta, tâm trạng của họ đang rơi xuống đáy vực, thậm chí còn có khả năng muốn kết thúc cuộc đời, lúc đó chúng ta cũng không thể không hỏi thăm, có đúng vậy không? Có lúc rất nhiều người gây ra những chuyện không thể cứu vãn nổi chỉ do vì một ý niệm của họ chưa xoay chuyển được, vì vậy chúng ta cũng không thể không đề phòng. Thí dụ như khi tâm trạng của anh chị em bạn đang rơi xuống đáy vực, lúc này bạn hãy bung một tách trà nóng, bung vào phòng của họ, mặt cũng không được nhìn họ, nhẹ nhàng đặt tách trà nóng lên bàn rồi từ từ lui ra khỏi phòng. “Đến phải nhanh, lui phải chậm.” Để họ cảm giác vẫn có người đang quan tâm đến họ. Cho nên lúc họ thực sự không chống chọi nổi nữa thì họ sẽ đi tìm ai? Chắc chắn sẽ đi tìm bạn để tâm sự một chút. Bởi vì con người chỉ cần cảm nhận được có người đang quan tâm đến họ, họ sẽ không đi vào đường cùng. Cho dù người thân có thân hơn đi nữa, thì trong sự tiến thoái, chúng ta cũng phải đứng trên cương vị của đối phương mà suy nghĩ, như vậy thì mới có thể chung sống với nhau rất hòa hợp. Đây gọi là “người bất an, không quấy nhiễu”. Chúng ta xem câu kinh văn tiếp theo:

Khuyết điểm người, chớ vạch trần. Việc riêng người, quyết chớ nói. Nói việc thiện, tức là thiện, người biết được, càng gắng hơn. Phô việc ác, tức là ác, ác càng cực, tai họa đến. Cùng khuyên thiện, cùng lập đức. Lỗi không ngăn, đôi bên khuyết.

“Khuyết điểm người, chớ vạch trần. Việc riêng người, quyết chớ nói.” Tâm nhân từ này còn phải thực hành vào trong lời nói. Thưa các bạn, học đến lúc này, Kinh văn trong Đệ Tử Quy đề cập đến vấn đề lời nói có nhiều không? Rất nhiều.

Nói chuyện có cần phải học không? Cần. Trong bốn khoa mục dạy học của Khổng tử thì “ngôn ngữ” chỉ đứng sau “đức hạnh”, vì vậy chúng ta càng phải tăng cường giáo dục cho trẻ con phải nói chuyện đúng mực ngay từ nhỏ. “Khuyết điểm người, chớ vạch trần. Việc riêng người, quyết chớ nói”, thực ra “điều mình không muốn thì đừng làm cho người”, khi chúng ta có khuyết điểm hay có chuyện riêng tư thì có muốn người khác đi tuyên truyền khắp nơi không? Không muốn. Chúng ta không muốn người khác làm như vậy thì chúng ta cũng không nên làm như vậy.

Phản trước, kinh văn cũng có nhắc đến: “Thấy việc ác, liền phản tỉnh, có thì sửa, không thì tránh.” Vì vậy, cho dù thấy những chỗ không tốt của người khác, chúng ta cũng nên lấy đó để phản tỉnh bản thân mình. Trước đây chúng ta cũng có nói đến, có một người bạn nói là anh ấy thực sự không còn cách nào cả, đều luôn nhìn thấy lỗi lầm của người khác, kết quả sư trưởng của anh ấy đã dạy cho anh một cách rất hữu hiệu, thưa các bạn, bạn đã dùng đến chưa? Đó là nhìn thấy vợ không tốt liền nghĩ là do mình không tốt, bởi vì mình làm chưa được tốt, không làm cho cô ấy cảm động đến chảy nước mắt; nhìn thấy con cái không tốt, chính là do mình chưa đủ nghiêm túc dạy dỗ; nhìn thấy xã hội hỗn loạn, chính là tôi không tốt, không nhặt rác cho họ thấy, không dìu người lớn tuổi cho họ thấy. Vì vậy, thấy điều không tốt của người khác thì luôn xem là điều không tốt của chính mình, là bốn phạm của mình, vậy thì anh ấy mới nỗ lực làm tốt công việc tu thân. Tin rằng chỉ cần anh ấy có thể chuyển thành thái độ như vậy thì tuyệt đối có thể tu thân, tề gia, trị quốc, bình thiên hạ.

Cho nên giáo viên ở trung tâm chúng tôi còn đặc biệt viết một tập văn chương tên là *Nhặt rác*, câu chuyện về nhặt rác này rất nhiều! Vì vậy không nên xem thường hành động nhặt rác này. Giáo viên của trung tâm chúng tôi có một lần đến Vạn Lý Trường Thành. Khi leo lên Vạn Lý Trường Thành, trên đường đi chúng tôi rất tự nhiên liền bắt đầu nhặt ở dọc đường. Đột nhiên có một người nước ngoài chụp ảnh hành động nhặt rác này của chúng tôi. Vì sao họ lại muốn chụp ảnh vậy? Hiếm thấy! Lúc đó tôi cũng không mặc đẹp như bây giờ. Hiếm thấy, ở nơi có người Trung Quốc rất hiếm khi nhìn thấy cảnh nhặt rác.

Cho nên có một lần, tôi cùng với thầy Lý, còn có hai thầy giáo phía sau chúng tôi, bốn người đi trên một con đường, tôi và thầy Lý bắt đầu nhặt rác dọc đường. Trong quá trình nhặt rác, đi ngược chiều chúng tôi có rất nhiều học sinh cấp hai, các em vừa ăn vừa vứt rác. Nhưng sau khi nhìn thấy chúng tôi đang nhặt rác, các em liền ngẩn người. Khi chúng tôi đi qua rồi thì trong đó có một em học sinh nói rằng: “Ít thấy, hiếm có.” Bởi vì phía sau chúng tôi có hai thầy giáo nữa,

các thầy cũng rất nhạy bén trong việc giáo dục nên lập tức nói với em đó: “Đã là ít thấy, đã là hiếm có thì các em hãy cùng nhặt rác nhé, như vậy sẽ không còn ít thấy, không còn hiếm có nữa đúng không?” Em học sinh đó nói: “Ồ, rất có lý!” Kết quả em ấy cúi người xuống và nhặt rác lên. Vì vậy, chúng ta phải “hành vi làm mô phạm cho người đời”, đánh thức tâm thiện của mọi người, tâm trách nhiệm đối với gia đình, đối với xã hội.

Vì vậy, thấy điều xấu của người khác không nên để trong lòng, phải luôn luôn nghĩ làm thế nào để làm tấm gương tốt để ảnh hưởng đến người khác; càng không được tuyên truyền lỗi lầm của người khác khắp nơi, như vậy thì không tốt. Người khác sai cũng là đúng, bản thân đúng cũng là sai. Nghe xong đầu óc đều lù mù cả rồi, để tôi nói lại lần nữa: Người khác sai, chúng ta cũng xem nó là đúng; chúng ta đúng thì phải xem là sai. Mọi người đoán thử xem câu đố này có ý nghĩa gì? Thực ra điều này có hàm nghĩa rất sâu. Người khác sai tại sao là đúng? Đương nhiên là đúng, vì họ chưa đọc Đệ Tử Quy, cho nên mới làm sai, “người không học, không biết đạo”. Cho nên người khác đã thể hiện ra nhu cầu của xã hội cho chúng ta thấy, chúng ta nên phải tận tâm tận lực để giúp đỡ, để làm tấm gương. Tại sao chúng ta đúng cũng là sai? Bạn thường ở đó nói tôi đúng, anh sai là đang gây ra điều gì? Sự đối lập, gây ra sự cao thấp. Bạn có phát hiện ra rất nhiều người thường hay nói tôi đúng, anh sai; thường hay nói anh sai rồi. Những người như vậy thì nhân duyên như thế nào? Vì vậy bản thân mình đúng cũng là sai! Bởi vì luôn lấy cái đúng của mình để làm gì? Lý đúng khí mạnh nên lấn át người, như vậy không đúng; phải nên lý đúng khí hòa, lấy hòa làm quý, như vậy mới đúng. Khi con người có thể tâm bình khí hòa thì mới cảm hóa được người khác. Họ cũng cảm thấy đi theo bạn, ở cùng với bạn, học tập cùng với bạn sẽ có cảm giác rất tốt. Vì vậy, “khuyết điểm người, chớ vạch trần, việc riêng người, quyết chớ nói”, thực tình mà nói, chúng ta chỉ tìm khuyết điểm của bản thân mình thôi thì cũng đã đủ bận rộn lắm rồi, có phải không? Bởi vì khuyết điểm chúng ta tìm ra vẫn chưa kịp sửa thì đột nhiên lại phát hiện khuyết điểm mới lại sanh ra rồi, vì vậy “nếu người thật tu đạo, không thấy lỗi thế gian”. Tiết học hôm nay tới đây thôi, cảm ơn mọi người.